

Beteisiškumo nelaisvėje

Dr. Algirdas Bikuličius

Laisvė nėra vien politinė nepriklausomybė bei ekonominis savarankiškumas, ji yra ir žmonių teisių laisve naudotis užtikrinimas, saugi gyvensena, nesibijant laisvę prarasti, nepriklausomybė nuo valdininkijos savivalės. Lietuvoje laisvės ir nepriklausomybės iškovojimai daugeliui nebeteikia deramo džiaugsmo, nes su spalvingais šukiais ir pažadais į valdžias patekę veikėjai neužtikrina žmogaus natūralių bei pilietinių laisvių ir teisių. Valdantieji metų metais iš žmonių teisių ir laisvių tyčiojasi, įteisintas socialinis neteisingumas didelę dalį tautos laiko skurde, vilkinamas sovietų nusavinto turto grąžinimas, kai tuo pat metu valdininkija užgrobia žemės sklypus gražiausiose vietose, statybiniai prašmatnias pilaite. Netenka stebėtis, kad šalyje plinta pasipiktinimas santvarka, žmonių susipriešinimas.

Viena svarbiausių yra teisė į gyvybę. Lietuvos Konstitucijos 19 straipsnis tvirtina: "Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas". Tą patį teigia "Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos" antrasis straipsnis. Gi esminis žmogaus gyvybės garantas nūdienos visuomenėje yra sveikatos apsauga. Jeigu Japonijoje 1950 metais moterų vidutinė gyvenimo trukmė buvo 63 metai, o vyrų - 59, tai nepakitęs nei gamtinėms, nei mitybos sąlygoms, tačiau įvedus sveikatos draudimą ir labai griežtą jo lėšų naudojimo valstybinę kontrolę, vidutinis moterų amžius ten padidėjo iki 85, o vyrų - iki 78 metų (Lietuvoje gyvenimo trukmė maždaug dešimčia metų mažesnė). Lietuvoje taip pat įvestas sveikatos draudimas ir įkurtos ligonių kasos. Tačiau Lietuvoje įstatymai rengiami ne žmonėms, o tiems, kam pavedamas jų vykdymas, todėl juose nenumatyta valstybinių struktūrų pareiga ir atsakomybė. Ligonų kasos turi visas "įstatymo numatytas" teises neatsakyti už medicinos paslaugas ir jų aprūpinimą lėšomis, todėl voliuntaristiškai jas kvotuoja. Vartotojų teisių įstatyme numatyta prekių ir paslaugų vartotojų teisių gynimo tvarka, tačiau valdininkai, tarp jų net Teisingumo ministerijos Vartotojų teisių gynimo taryba, sveikatos apsaugos nelaiko paslaugomis, nes "ne už visas jas moka pinigus vartotojas", t.y. pacientas, ligonis. Kitaip, kaip absurdišku išsisukinėjimu nuo darbo ir atsakomybės, nepavadinsi. Sveikatos apsaugos vartotojų teisių Lietuvoje niekas negina, medikai faktiškai neatsakingi už savo darbo rezultatus, nes nėra įstatymų ir poįstatyminių aktų,

pagal kuriuos nukentėjusieji dėl neatliktų tyrimų, jų vilkinimo, procedūrų uždelsimo bei nekokybiškumo galėtų pateikti teisminį ieškinį. Sveikatos apsaugos ir jos finansavimo sistema Lietuvoje neorientuota į paslaugos rezultatą - žmogaus sveikatą. Nėra užsakymo rezultatui, nėra netgi to rezultato rodiklių, su kuriais būtų siejamas milijardinių sveikatos apsaugos (ligonių kasų) lėšų eikvojimas. Galima išvis nieko dėl ligonio sveikatos ir net gyvybės nedaryti - pinigai bus išmokėti, išleisti, išmesti. Skirtingai remiami valstybinių ir privačių klinikų pacientai, nors jie tos pačios Lietuvos piliečiai. Ligonų kasų lėšos švaistomos ne pagal paskirtį - išlaikyti sveikatos apsaugą neva kuriojančias, tačiau sveikatos paslaugų neteikiančias struktūras, išlaikyti pastatus, turtą. Terapeutai užversti dažniausiai pacientui nereikalingu "dispanserizavimo" pas gydytojus specialistus "darbu", o sveikatos apsaugos valdininkai dūsauja, kad stinga lėšų sveikatos apsaugai, kad reikia įvesti pacientams papildomą mokesťį greta ligonių kasų vykdomo finansavimo. Už kokias paslaugas, klausiu?

Vaistų prekyboje klesti gobšumas, kurį palaiko, skatina farmacijos valdininkai. Daugelio tų pačių vaistų kainos Lietuvoje jau gerokai didesnės nei Vakaruose, o išlaidų vaistams kompensavimas ženkliai atsilieka. Iš leistinių pardavinėti vaistų sąrašų eliminuojami pigūs, praktikos patikrinti vaistai, rengiami ir teikiami projektai dar labiau sumažinti vaistų kompensavimą, tarsi šalies valdžios struktūrose siautėtų priešai, pasišovę skatinti tautos išnykimą.

Sveikatos problemų viešinimas kelia sveikatos apsaugos valdininkijos įniršį ir nuožmų pasipriešinimą. Būta bandymų kritikus patraukti baudžiamojon atsakomybėn, yra kurpiamos bylos. Seimo Sveikatos reikalų komitetas, turbūt teigiamai regimybei, kadencijos pradžioje buvo įsteigęs visuomeninių patarėjų darbo grupę. Kai iš šios grupės pasipylė siūlymai dėl sveikatos apsaugos Lietuvoje gerinimo, dėl normalios valstybinės tvarkos joje įvedimo, grupės narius liautasi kvieisti į Komitetą.

Sveikatos apsaugos reforma prasidėjo su nepriklausomybės atgavimu, tačiau teigiama kryptimi pajudėti niekaip neištengia. Ko reikia, ko trūksta? Reikia griežtos sveikatos apsaugos paslaugų ir atsakomybės už jas reglamentavimo, griežtos ir nuolatinės ligonių kasų veiklos bei naudojamų lėšų kontrolės, medicinos įstaigų ir medikų tikros atsakomybės už paslaugų savalaikiškumą bei kokybę. Reikia, kad sveikatos apsaugos sistema tarnautų žmonėms, medikų darbas vertinamas ne formaliais apsilankymais, lova-dieniais ar kitokiais statistiniais rodikliais, o žmonių gyvybe, sveikata.